

ОЦІНКА ВПЛИВУ ЕКОЛОГООРІЄНТОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ЙОГО ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ

ШИШОВА Ю. Г.

УДК 658:658.14:504(477)

Шишова Ю. Г. Оцінка впливу екологоорієнтованої діяльності підприємства на його фінансово-економічні показники

У статті досліджено вплив екологічного фактора залежно від форм його прояву на основні індикатори фінансово-економічної та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. Проаналізовано взаємозв'язок екологічного чинника та показників економічного розвитку на мікро- та макрорівні. Визначено додаткові грошові потоки, що виникають в операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності підприємства з урахуванням впливу на них екологічного фактора. Обґрунтовано необхідність здійснення підприємствами екологоорієнтованого розвитку завдяки отриманню значних переваг в операційній діяльності та загальному підвищенню інвестиційної привабливості та ринкової капіталізації суб'єкта господарювання в довгостроковій перспективі.

Ключові слова: екологічний фактор, інвестиційна привабливість, ринкова капіталізація, грошові потоки, фінансова діяльність, фактор капіталізації.

Табл.: 2. **Бібл.:** 9.

Шишова Юлія Григорівна – молодший науковий співробітник, провідний фахівець, кафедра фінансів і кредиту, Сумський державний університет (вул. Римського-Корсакова, 2, Суми, 40007, Україна)

E-mail: shyshova_yulia@mail.ru

УДК 658:658.14:504(477)

UDC 658:658.14:504(477)

Шишова Ю. Г. Оценка влияния экологоориентированной деятельности предприятия на его финансово-экономические показатели

В статье исследовано влияние экологического фактора в зависимости от форм его проявления на основные индикаторы финансово-экономической и инвестиционной деятельности субъектов хозяйствования. Проанализирована взаимосвязь экологического фактора и показателей экономического развития на микро- и макроуровне. Определены дополнительные денежные потоки, которые возникают в операционной, инвестиционной и финансовой деятельности предприятия с учетом влияния на них экологического фактора. Обоснована необходимость осуществления предприятиями экологоориентированного развития благодаря получению значительных преимуществ в операционной деятельности и общему повышению инвестиционной привлекательности и рыночной капитализации субъекта хозяйствования в долгосрочной перспективе.

Ключевые слова: экологический фактор, инвестиционная привлекательность, рыночная капитализация, денежные потоки, финансовая деятельность, фактор капитализации.

Табл.: 2. **Библ.:** 9.

Шишова Юлия Григорьевна – младший научный сотрудник, ведущий специалист, кафедра финансов и кредита, Сумской государственной университет (ул. Римского-Корсакова, 2, Сумы, 40007, Украина)

E-mail: shyshova_yulia@mail.ru

Shishova Y. G. Estimation of Impact of Ecologically Directed Enterprise Activity on its Financial and Economic Indicators

In the article the influence of ecological factor, depending on the forms of its display, on the basic indicators of financial and economic, investment activity of economic agents is investigated. Interconnection between ecological factor and indexes of economic development at the micro- and macrolevel is analyzed. Additional cash flows, which arise up due to the impact of ecological factor in operating, investment and financial activity of enterprise, are defined. The necessity of realization of ecologically directed development by enterprises is grounded. The reason is the receipt of considerable advantages in operating activity and general increase of investment prospects of business and enterprise value in the long term period.

Key words: ecological factor, investment prospects of business, market capitalization, cash flows, financial activity, factor of capitalization.

Tabl.: 2. **Bibl.:** 9.

Shishova Yuliya G. – Junior Researcher, Leading Specialist, Department of Finance and Credit, Sumy State University (vul. Rymyskogo-Korsakova, 2, Sumy, 40007, Ukraine)

E-mail: shyshova_yulia@mail.ru

Сьогодні бізнес знаходиться на етапі розвитку нових ринкових відносин. Відбувається перехід від розвитку суспільства, що заснований на використанні та стрімкій експлуатації природних ресурсів, до ведення бізнесу за інноваційним вектором. На думку Варфоломеева Є. В., інноваційний розвиток економіки є адаптаційним пристосуванням людського суспільства до наявного дефіциту природних ресурсів, з одного боку, та зростання кризових явищ у навколишньому середовищу, з іншого [1]. Таким чином, екологічний імператив є одним з каталізаторів переходу підприємств з індустріального до інноваційного типу розвитку.

Метою статті є дослідження впливу екологічного фактора на основні індикатори фінансово-економічної та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, визначення форми такого впливу.

Адекватне урахування нових умов, які висуваються ринком сьогодні, дозволяє формувати високий по-

тенціал зростання підприємства, і навпаки – їх ігнорування створює додаткові ризики та втрати для суб'єкта господарювання. Отже, від того, як враховано дію екологічного фактора в механізмі управління підприємством, сьогодні залежить і розмір фінансових вигод, і рівень ризиків, які має підприємство, функціонуючи в динамічному середовищі, де вимоги екологічного характеру постійно посилюються.

У зв'язку з цим вважаємо за необхідне розглянути характер впливу екологічного фактора на діяльність економічних суб'єктів.

З точки зору екології екологічними факторами є окремі властивості та елементи середовища, що впливають прямо або опосередковано на живі організми протягом однієї зі стадій індивідуального розвитку. Екологічні фактори багаточисельні і класифікуються відповідно до різних підходів: за впливом на життєдіяльність організмів, за ступенем мінливості в часі, за тривалістю дії. Такий

підхід є зрозумілим і обґрунтованим, якщо мова йде про живі організми, проте щодо економічних суб'єктів вплив повинен оцінюватися з позиції зміни умов та результатів їх функціонування у економічному середовищі.

Залежно від форми прояву антропогенного фактора можливі два варіанти еколого-економічних ефектів для підприємства-виробника:

1. Додаткові підприємницькі ризики як наслідок появи екологічних ризиків та економічні витрати, у тому числі на компенсацію та запобігання негативних наслідків від забруднень (у разі здійснення екодеструктивної діяльності підприємством). У цьому випадку екологічний фактор виступає додатковим ризиком для підприємства, оскільки зумовлює додаткові економічні та фінансові витрати, а значить – погіршення показників фінансово-господарської діяльності підприємства. Дія антропогенного фактора зумовлюється негативним впливом виробничо-господарської діяльності підприємства на навколишнє природне середовище.

2. Додаткові економічні переваги у формі зростання економічних і фінансових індикаторів діяльності підприємства, зокрема підвищення рівня довіри з боку інвесторів, кредиторів, збільшення інвестиційної привабливості (у разі здійснення екологоорієнтованої діяльності суб'єктами господарювання), зниження вартості позикових і залучених коштів тощо.

Як показує досвід вітчизняних підприємств, сьогодні екологічний фактор в основному сприймається як загроза та додатковий ризик для суб'єкта господарювання. На думку Олійника К. А. [2], вплив дії екологічного фактора на загальне суспільне виробництво проявляється сьогодні майже виключно як негативний, що ускладнює процес відтворення як на мікроекономічному, так і на макроекономічному рівнях. Причинами цього є стрімке зростання техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та глобалізаційні процеси економіки, що сприяли значному поширенню екологічних проблем на планеті.

Тарасенко С. В. у своїх дослідженнях зазначає, що прояв екологічного фактора як екологічного гудвілу є сьогодні необхідною складовою успіху підприємства та сприяє зростанню його вартості в довгостроковій перспективі [3].

Горохова Т. В. наголошує на екологічній складовій корпоративної соціальної відповідальності, дотримання якої сприяє формуванню довгострокової довіри з боку співробітників, споживачів, партнерів, підвищенню конкурентоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Натомість відсутність інформації про екологічні та соціальні програми підприємства, його витрати на вирішення проблем навколишнього природного середовища підвищують ризик неадекватно оцінюваних результатів з боку зацікавлених сторін [4].

Короткий В. [5], Вишняков Я. [6], Андреева Н. Н. [7] обґрунтовують визначну роль екологічного чинника при підвищенні інвестиційної привабливості підприємства. Серед інструментів формування інвестиційної привабливості автори виділяють екологічні рейтинги та принципи екватора, що на сьогодні широко використо-

вуються в розвинених країнах і є перспективними для впровадження в українських умовах. Зазначені механізми передбачають надання відкритої інформації про екологічну звітність підприємств, сприяють врахуванню вимог екологічного характеру останніми, що загалом сприяє збільшенню зацікавлених інвесторів в екологоорієнтовані підприємства.

Так, поступово акцент у теоретико-методологічних дослідженнях форм прояву та характеру впливу екологічного фактора зміщується від розуміння його як фактора додаткового ризику для підприємства до трактування як чинника, що надає додаткові можливості, економічні та фінансові переваги для суб'єктів господарювання при дотриманні ним траєкторії екологобезпечного розвитку. Особливої уваги потребують практичне підтвердження значної ролі екологічного фактора у підвищенні показників ефективності діяльності підприємств.

Прикладом негативної форми прояву антропогенного фактора на підприємство-виробника є досвід британської нафтогазової компанії British Petroleum, в якій у 2010 р. стався вибух, що спричинив масштабну екологічну катастрофу в результаті витікання значних обсягів нафти в Мексиканську затоку. На думку фахівців, причиною такої катастрофи стало скорочення компанією та її партнерами коштів, спрямованих на організацію безпеки видобутку нафти. Так, для British Petroleum, що продемонструвала свою екологічну та соціальну безвідповідальність, вартість акцій за 10 днів знизилась на 14%. Це була перша відповідь соціально відповідальних інвесторів зазначеної компанії. Другою реакцією стало виключення її з рейтингу Dow Jones Sustainability Index, тобто фактично визнання British Petroleum компанією, що не заслуговує уваги інвесторів, небайдужих до навколишнього середовища. Крім того, міжнародне рейтингове агентство Fitch знизило довгостроковий рейтинг компанії на 6 позицій (з AA до BBB) [8].

Прикладом позитивної форми прояву екологічного фактора на фінансові та економічні показники діяльності підприємств є проведене дослідження російським рейтинговим агентством АНО «НЕРА». До складу фондового екологічного індексу NERAX Eco були включені акції підприємств, що мали високі показники екологічної ефективності та надавали прозору екологічну звітність. Вартість акцій зазначених підприємств зросла майже на 40% після того, як було оголошено, що вони офіційно увійшли до зазначеного індексу [9]. Заслуговує на увагу той факт, що зазначена тенденція збереглась і надалі.

З огляду на проведений аналіз, пропонуємо систематизувати фінансово-економічні індикатори функціонування економіки на мікро- та макрорівнях залежно від форми впливу на них екологічного чинника (табл. 1).

Очевидним є той факт, що всі процеси еколого-економічної взаємодії на національному рівні зумовлені дією екологічного фактора перш за все на мікроекономічному рівні. Тому важливим є здійснення оцінки впливу екологічних чинників на параметри фінансово-інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання з метою подальшого укрупнення та використання отриманих

результатів для підвищення рівня ефективності суспільного виробництва, національної конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості країни в цілому.

Аналіз сучасних досліджень з проблематики відображення впливу екологічного фактора на показники фінансово-господарської та інвестиційної діяльності підприємств показує лише часткове вивчення екологіч-

ної проблематики у сфері фінансового менеджменту підприємства. Задачі фінансового менеджменту на підприємстві передбачають вирішення питань, пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів. Тому вважаємо за необхідне вивчення проявів екологічного фактора у всіх видах діяльності підприємства: операційній, інвестиційній та фінансовій (табл. 2).

Таблиця 1

Взаємозв'язок екологічного фактора та фінансово-економічних індикаторів залежно від форми його прояву на мікро- та макрорівні

	Мікрорівень	Макрорівень
Негативний вектор дії екологічного фактора	<ul style="list-style-type: none"> - Зростання витрат виробництва; - загострення проблеми реалізації екологічно небезпечних товарів, послуг; - загрози здоров'ю та життю робітників і службовців на підприємстві; - знецінення основних фондів і небезпека їх повного руйнування; - фінансові втрати у зв'язку з відшкодуванням екологічної шкоди для суспільства; - виникнення екологічного ризику підприємницької діяльності; - зниження конкурентоспроможності товарів, послуг 	<ul style="list-style-type: none"> - Уповільнення темпів економічного розвитку (виражені динамікою ВВП); - зниження міжнародної конкурентоспроможності окремих галузей національної економіки; - зростання безробіття
Позитивний вектор дії екологічного фактора	<ul style="list-style-type: none"> - Здешевлення випуску продукції (зниження витрат виробництва у зв'язку з впровадженням ресурсозберігаючого обладнання); - підвищення доходів, відповідно прибутку (за рахунок зниження витрат); - підвищення конкурентоздатності виробленої продукції; - зростання рівня ділової репутації; - зростання капіталізації, підвищення ринкової вартості підприємства (у т.ч. за рахунок екологічного гудвілу); - зростання інвестиційної привабливості 	<ul style="list-style-type: none"> - Збільшення обсягів ВВП; - підвищення продуктивності суспільної праці; - зростання національного доходу; - вихід на міжнародні ринки капіталу; - розширення мережі збуту продукції; - збільшення обсягів іноземних інвестицій (у т.ч. за рахунок соціально орієнтованих інвестицій)

Таблиця 2

Відображення додаткових грошових потоків в операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності підприємства з урахуванням впливу на них екологічного фактора

Вид діяльності	Позитивна дія екологічного фактора антропогенного походження (екологічний фактор як фактор капіталізації)	Негативна дія екологічного фактора антропогенного походження (екологічний фактор, як прояв антропогенної дії підприємства-виробника)
1	2	3
Операційна діяльність	<p><i>Надходження коштів:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - додаткові доходи (пов'язані з додатковим попитом на екологічнобезпечну продукцію, надання послуг; за рахунок економії на сплаті екологічного податку, штрафів і санкцій); - податкові пільги; - податкові канікули; - зниження суми виплат відсотків за кредит (за рахунок зниження вартості позикових коштів) 	<p><i>Надходження коштів:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - додаткові доходи (економія на операційних витратах, що могли бути спрямовані на обслуговування очисного обладнання)
	<p><i>Відтік (виплата) коштів:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - додаткові експлуатаційні витрати (пов'язані з природоохоронними заходами); - додаткові виплати за податками (у результаті появи додаткових доходів) 	<p><i>Відтік (виплата) коштів:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - виплата штрафів, санкцій (через екодеструктивну діяльність підприємства); - сплата екологічного податку; - зниження обсягів реалізації (через зниження конкурентоспроможності виробленої продукції)
Інвестиційна діяльність	<p><i>Надходження коштів:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - надходження грошових коштів у результаті реалізації акцій підприємства (завдяки збільшенню ринкової ціни акцій підприємства, що екологоорієнтоване; акції купують соціально орієнтовані інвестори); - надходження від здійснення проектного облігаційного фінансування (доходи від екологічних облігацій) 	<p><i>Надходження коштів:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - доходи за екологічними бонами (у разі купівлі їх підприємствами-забруднювачами, при виконанні екологічних зобов'язань останні отримують кошти і відсотки за облігації)

1	2	3
	<i>Відтік (виплата) коштів:</i> – додаткові капітальні витрати (пов'язані з купівлею очисних установок, ресурсозберігаючого обладнання)	<i>Відтік (виплата) коштів:</i> – сплата повної вартості та відсотків за екобонами (у разі їх купівлі)
Фінансова діяльність	<i>Надходження коштів:</i> – залучення додаткових позикових коштів (завдяки підвищенню довіри та інвестиційної привабливості) від інвесторів та комерційних банків; – екологічні субвенції з боку органів державної влади	<i>Надходження коштів:</i> –
	<i>Відтік (виплата) коштів:</i> –	<i>Відтік (виплата) коштів:</i> – недоотримання додаткових інвестиційних ресурсів

Екологоорієнтований вектор розвитку підприємства передбачає отримання ним додаткових переваг за всіма видами його діяльності. Це свідчить про підвищення ролі екологічного фактора як фактора капіталізації підприємства та доцільність впровадження його як екологічного імперативу при тактичному та, особливо, стратегічному плануванні фінансової, інвестиційної та операційної діяльності. Особливо показовими, на нашу думку, є статті надходження та виплати коштів за фінансовою діяльністю. Відтак, підприємству не вигідно здійснювати екодеструктивну діяльність, про що свідчать можливі виплати в цьому разі та відсутність надходжень. На противагу цьому, доцільною є орієнтація на стійкий екологічний розвиток, що передбачає отримання додаткових інвестиційних ресурсів, особливо, у довгостроковій перспективі, і відсутність при цьому відтоків грошових коштів.

Значні обсяги додаткових капіталовкладень (в очисні установки та ресурсозберігаюче обладнання тощо), які підприємству необхідно здійснити в поточному періоді, цілком виправдовують себе у середньо- та довгостроковій перспективі завдяки отриманню значних переваг в операційній діяльності та загальному підвищенню інвестиційної привабливості та ринкової капіталізації суб'єкта господарювання.

ВИСНОВКИ

Завдяки здійсненню екологічним фактором значного впливу на показники та ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств, механізми екологоорієнтованого розвитку є одним із найважливіших інструментів переходу сучасних підприємств на інноваційний шлях розвитку. Отже, необхідною умовою конкурентоздатного, фінансово стійкого та інвестиційно привабливого підприємства у довгостроковій перспективі є узгодження завдань фінансової та економічної ефективності його діяльності з екологічними умовами та вимогами, що диктуються ринковим середовищем. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Варфоломеев Е. В. Совершенствование методов оценки влияния эколого-инновационной деятельности на рыночную стоимость компаний [Текст] : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 : защищена 13.04.11 : утв. 21.09.11 / Варфоломеев Евгений Викторович. – М., 2011. – 153 с.

2. Олейник К. А. Экологические риски финансово-хозяйственной деятельности: вопросы методологии и мировой опыт оценки [Текст] : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.10 : защищена 10.02.02 : утв. 20.07.02 / Олейник Константин Андреевич. – М., 2002. – 199 с.

3. Тарасенко С. Екологічний гудвіл як елемент вартості сучасного підприємства [Текст] / С. Тарасенко // Вісник СНАУ. Серія «Економіка та менеджмент». – 2010. – № 5/1. – С. 155 – 160.

4. Горохова Т. Екологічна складова політики корпоративної соціальної відповідальності підприємств [Електронний ресурс]: Вестник. Наука и практика. – Режим доступу : <http://конференция.com.ua/pages/view/513> – Назва з екрану.

5. Короткий В. Теоретичні засади екологізації інвестиційної діяльності підприємства [Текст] / В. Короткий // Економічний аналіз – 2011. – № 9. – Ч. 2. – С. 240 – 243.

6. Вишняков Я. Проблемы рейтинговой оценки инвестиционной привлекательности предприятий, с учетом экологической составляющей [Текст] / Я. Вишняков // Российское предпринимательство. – 2006. – № 4(76). – С. 96 – 101.

7. Андреева Н. Экологические аспекты азвития финансового менеджмента в Украине с учетом международного опыта и в рамках экологизации инвестиционной деятельности [Текст] / Н. Андреева // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. – 2007. – № 4. – С. 189 – 200.

8. Снежко Е. Там вам не здесь [Электронный ресурс] : Бизнес // Инвестгазета. – 2012. – № 24. – Режим доступа : <http://www.investgazeta.net/kompanii-i-rynki/tam-vam-ne-zdes-162923/> – Название с экрана.

9. Victorious-Forex: Міжнародний формат представлення бібліографічних даних [Електронний ресурс] : Проект. – Режим доступу : <http://victorious-forex.com/index.php/trejderu/stati/17-indeksy-i-cfd/850-NERAX-Eco-fondovyj-indeks-s-ekologicheskim-uklonom> – Назва з екрану.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту, Сумський державний університет, **Боронос В. М.**